

Wij rekenen
ie van dit blad,
nck" te Harder-
J. H. Rietberg,
melding „Sup-
der Vereeniging
toon aan Tubers-
ers:
zitter.
etaris.

KUNST

verdenkingen. —
rdam.

eginnen los te
Wapenaar, na
sche volgorde,
naar zijn werk
us op, om het
de lezers. Bei-
vooral in den
klaarde Wape-
dat de literaire
ende lezers zal
volgende jaren
al — door den
n ontmoedigen
k als die eens
de christelijke
beren.

criticus zelf en
te zien. Dank-
— en dank be-

het huldigings-
en te brengen
en gedichten.
in oude jaar-
ie herleest nog,
kast geborgen
vruchten kent
oral als ze zoo
zijn, leert men

us kennen, om
Hij heeft een
gaan lukraak af
hun lectuur en

r ondervinding
an vertrouwen,
l, omdat zij op
n geloof ik wel
uiver objectieve

ft geschonden.
in een kerk of
at dan ook bij
ben, het hoofd
zich maar moet
n de ander niet
het volgende.
den, als boven
aflossing. Van
prospectus zulk
Men zou dus
alle obligatie-
e accoord kan
het sluiten van
men de midde-
dleaning geheel
et lotingsbeding
vert; dat beding
merking en in
geheele leening,
n kan aflossen,
geheel nieuwe
en ook kost-
elten. Maar lie-
geringer voor-
smetten klevan.
maar zeker op
vereeningen.
om dezen een-
gemeen bindend
ook onder ons,
en kunnen op-
emden. Zij heb-
en voorgaan in
en woord. Als
e fors schij-
menige instan-
aatregelen treft,
ding beteekenen
dat men heeft
en ingewikkelde
rechter gevoerd
oud en het bin-

critiek, waaronder dan verstaan wordt die critiek,
die de toonaangevende literaire groep in het gevlj
komt.

Het is een van Wapenaars deugden, dat hij mee
gevochten heeft, om die critiek aan de kaak te
stellen, met haar hoonende veroordeeling van alles
wat niet naar haar geest was. Lees de studies uit
de Overdenkingen maar: Ten tijde der sentiment-
taliteit, Bilderdijk en de Tachtigers, Rondom Da
Costa's poëzie. Overduidelijk wordt daar de voos-
heid, de onbetrouwbaarheid, de partijdigheid dier
geprezen '80-er critiek aangewezen, die veroor-
deelde, en weer half terugnam; die schold en
tevens bloemen las uit de tuinen dier gesmeden.
En ook de reden daarvan wordt getoond. Doordat
de revolutionaire taalbeweging de aesthetica niet
alleen losmaakte van de ethiek, maar deze zelfs ont-
kende, kon zij alleen uit aesthetisch oogpunt de taal
der vroegeren veroordeelen zonder daarachter den
zingenden dichter te ontdekken. Daartegenover
herkende b.v. Wapenaar wel den koninklijken
strijder in Bilderdijk, de profetische gestalte van
Da Costa, door het omhulsel der door hem ook
veroordeelde rhetorische taal van hun tijd.

Veel is er in de laatste jaren veranderd. In een
goed gestelde studie: „De oude strijd" geeft Wape-
naar een overzicht over den strijd die gevoerd
werd vóór- en tegen '80. Aan de eene zijde de
eisch: onthoudt u volkomen, aan den anderen kant
de machtsspreuk: Christelijke kunst is onbestaan-
baar. Een strijd die nog niet is uitgevochten. Daar-
naast de beschouwing van den schrijver zelf, die
waarschuwt voor de ideeën der nieuweren, en
daardoor de Christelijke critiek haar taak wijst,
maar waardeering koestert voor de taalkunst der
jongeren en die als gave van God erkent. Die ook
het bestaansrecht en het bestaan, hoewel nog
zwak, eener Christelijke kunst aantoon.

De waarde van Wapenaars critiek, toegepast
op enkelen der beste dichters van niet-christe-
lijken huize, komt prachtig uit in een drietal es-
says. De dichter Roland Holst, Adama van Schel-
tema, en Rondom Rilke. Drie zoekers naar licht,
die in ontroerend schoone verzen hun hunkering
naar uitkomst uit de aardse gebondenheid be-
zongen. Ten volle wordt hier recht gedaan aan de
schoonheid der verzen naar hun vorm, die voort-
vloeit uit overgave, dus uit religie, maar overgave
van een kant, waaruit de schoonheidscultus, die
Panthéisme geeft, ontstaat. De armoede, de leeg-
heid van dit aestheticisme, dat soms tot wanhoop
voert, wordt steeds gesteld tegenover den rijkdom
van den Christen. Geen verwaten neerzien op die
armen, maar een dankbaar opzien naar God, die
ook hier op aarde schoonheid geeft.

Het sterkste komt het verschil van levensbe-
schouwing uit in de houding tegenover den dood.
Elke dichter zal zich confronteeren met den dood
omdat levenslust onbestaanbaar is met vrees voor
den dood. In „De Dichter en de Dood" stelt Wape-
naar tegenover vele uitspraken van moderne dich-
ters, waarin de dood ontkend, ontweken, gevreesd
en gescholden wordt, de serene rust der Laatste
Verzen van Jacq. van der Waals, om daarna
weer te demonstreeren de beteekenis der wereld-
en levensbeschouwing van den dichter. De Chris-

dend karakter is van bepaalde woorden uit een
prospectus. Men heeft het in de laatste jaren be-
leefd, dat bepaalde lichamen het hebben durven
bestaan om zelfs in rechten te verdedigen een
maatregel, die door vrijwel iedereen-buiten-zulk-
een-college geacht werd als in strijd met hetgeen
naar gewonnen omgangsregel onbetwistbaren in-
houd van de gemaakte overeenkomst was. En men
heeft het verder nog beleefd, dat zulke instanties
er niet eens tegen opzagen te verklaren dat, ook al
zou een rechter haar in het ongelijk stellen, zij
zich dan nog daarvan niets zouden aantrekken. Ze
zouden dan wel, nolens volens, voldoen aan het
rechterlijk bevel, doch dan uitsluitend jegens de
partij die met haar procedeerde. Wat dan betee-
kent, dat, indien die partij niet anders bedoelde
dan een proefproces, hetwelk naar algemeene
usance een maatstaf zal zijn, welke toegepast be-
hoort te worden jegens alle anderen die in gelijke
positie verkeerden als de procederende partij, van
dien gulden regel thans zal worden afgeweken.

Uitdrukkelijk is dit onlangs, namens zulk een
instantie, verklaard, zelfs tijdens het proces, zelfs
tegenover den rechter, die deze partij voor zich
zag. Dat door zulk een opvatting tegelijk de rech-
terlijke macht beleedigd werd, was geen bezwaar
om toch deze vergaande poging tot intimidatie te
doen. De betrokken instantie wilde door haar wei-
gering om de consequentie uit zoo'n proefproces te
aanvaarden, derhalve een noodzaak scheppen voor
iedereen schuldeischer individueel, om opnieuw een
proces tegen haar te beginnen. Zulk een instantie
speculeert er daarbij natuurlijk op, dat vele hou-
ders van obligaties er tegen op zullen zien om, ter
wille van een betrekkelijk klein bedrag, naleving
van rechten, in rechten, te vorderen. Zij verklaart
tevens niet te zullen versmaden voordeelen, die,
krachtens de rechterlijke uitspraak, wederrecht-
lijk zijn.

Men kan zulke dingen niet zwaar genoeg
taxeeren. Want daardoor ontstaat een zoo ernstige
onderminning van wat tot nu toe in het maatschap-
pelijk verkeer algemeen heeft gegolden, dat men

tendichter kan hier groote kunst geven, omdat hij
tegenover den dood wáár kan zijn, wetend dat de
dood is overwonnen door het Leven. Daarom kon
Jacq. van der Waals zonder angst scheiden van
de schoone aarde, omdat zij zag de nieuwe aarde
waarvan gezegd is, dat de dood er niet meer
zijn zal.

Zeer terecht heeft het comité het essay: „Het
kind in de letteren" hier een plaats gegeven. Hier
is „meester" Wapenaar aan 't woord, iemand die
de ziel van het kind kent door dagelijksch contact
en als deskundige rake opmerkingen geeft over de
moderne kind-boeken. Daar onze kijk op het kind
subtief is en daardoor samenhangt met onze
levensbeschouwing, wordt vluchtig maar goed his-
torisch nagegaan de ontdekking en de beschrijving
van het kind in literatuur, om daarna met vele
karakteristieke voorbeelden het verschil in be-
schrijving te verantwoorden.

Minder uitvoerig heeft men hem als dichter een
plaats gegeven, wat zeer aannemelijk is, daar Wape-
naar in de eerste plaats criticus is. Zijn verzen
zijn bovendien gemakkelijker te verkrijgen, daar
vele ervan zijn uitgegeven. De keuze doet hem
als religieus dichter kennen, wiens taal helder en
open is omdat ze een blijde zekerheid verwoordt.

Reeds enige weken is het geleden, dat de officiële
huldiging heeft plaatsgevonden, die gelukkig
geen emeritaatsverleening werd. Verbonden vooral
aan het dagblad „De Rotterdammer", kan hij nog
veel verrichten. Het heeft lang geduurd voor onze
pers een groote plaats beschikbaar stelde voor
boekbespreking. Wapenaar is een der eersten ge-
weest die goede, uitvoerige en principiële bespre-
kingen gaf in een dagblad. Hij heeft zich steeds
ontwikkeld en verrijkt — men vergelijkte zijn eerste
essays wat taalbeheersching betreft maar met de
laatste — Hem past bij zijn jubileum geen leun-
stoel, maar een pen.

Gr.

H. S.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Kerkelijk en onkerkelijk Nederland.

III.

De veranderingen in de samenstelling der bevol-
king naar de verschillende leeftijdsgroepen, waar-
over we den vorigen keer het een en ander mede-
gedeeld hebben¹⁾, zijn zoo belangrijk, dat een
nauwkeuriger opgave daarvan o.i. gewenscht is.

Bij de volkstelling van 1909 was het aantal jeug-
dige personen per 1000 inwoners aanmerkelijk
groter dan dat der ouderen; de bevolking ver-
toonde een gezonden „pyramidalen bouw". In 1920
en in 1930 worden groote verschuivingen vastge-
steld. Het aantal jeugdige personen per 1000 in-
woners gaat aanzienlijk naar beneden en dat der
ouderen stijgt. Die verschuiving heeft tweemaal

1) Zie „De Reformatie" van 11 Dec. en 18 Dec. j.l.

zich bang afvraagt tot welke consequenties dit
moet leiden. En wanneer zooiets dan nog geschied-
de door een debiteur die geen al te belangrijke
plaats in de maatschappij inneemt, dan zou men
zich nog kunnen troosten met de gedachte, dat er
altijd slechte individuen kunnen bestaan onder een
massa, die in het meerendeel zich wel volgens
wet en zede wil gedragen. Doch wanneer men
daarbij Vennootschappen aantreft, die een wereld-
naam hebben, dan wordt het uitermate bedenke-
lijk. Een houding als even bedoeld heeft men ge-
zien van de Amerikaansche „Bethlehem Steel
Company", maar ook van de onder ons zeer be-
kende „Koninklijke Petroleum Mij". Zelfs Over-
heidsorganen hebben dezen verkeerden weg be-
wandeld. Ook een gemeentebestuur als het Rot-
terdamsche heeft er niet tegen op gezien terzake
van de draagwijdte van een goudclausule bij een
door haar uitgegeven leening, een procedure aan
te durven. Men mag zeggen, dat algemeen de hou-
ding van het Rotterdamsche gemeentebestuur is
veroordeeld. Veroordeeld, niet alleen maar door
den een of anderen inhuligen obligatiehouder,
maar ook algemeen in de pers en zelfs door het
bestuur van de Vereeniging voor den Effecten-
handel, dat een uiterst scherpen tegenmaatregel
tegen dat Rotterdamsche gemeentebestuur heeft ge-
nomen. Het heeft daarbij bevreemding gewekt,
dat het Rotterdamsche gemeentebestuur de vrij-
heid kreeg tot zulk een procedure. Want daarin
staat een gemeentebestuur niet vrij en niet zelf-
standig. De Gemeentewet verbiedt in art. 228 (let-
ter i/j) aan elk gemeentebestuur om te gaan pro-
cederen zonder verlof van de Ged. Staten. Der-
halve is althans de toestemming van zulk een
college noodig. Menigeen had verwacht, dat van
hooger hand wel een zoodanigen invloed via Ged.
Staten op het Rotterdamsche gemeentebestuur zou
zijn uitgeoefend, dat dit gemeentebestuur er toe
gebracht zou zijn om te doen wat ieder als den
vanzelfsprekenden inhoud van de aangegeane ver-
plichtingen heeft opgevat en om niet gewin te
willen trekken uit een wellicht in rechten er door

oorzaak: Het sterftecijfer in de genoemde peri-
odes, vooral dat der oudere menschen, daalde,
maar het geboortecijfer eveneens. Er bleven dus
naar verhouding meer oudere menschen leven,
en er kwamen naar verhouding minder jongeren
bij. Weliswaar overtrof de aanwas der jongeren
het verlies door sterfte nog behoorlijk, maar dit
verschil zal steeds geringer worden, en op den
duur, naar statistici vreezen, zelfs geheel verdwij-
nen. Een normale groei van de bevolking is alleen
dan verzekerd, wanneer het percentage jeugdige
personen groot blijft, en niet teveel daalt.

De volgende tabellen geven de bedoelde ver-
schuiving duidelijk weer.²⁾

Van 1000 mannen waren bij de volkstelling van:

	Beneden 20 jaar.	20—50 jaar.	50 jaar en o.
1909	449	392	160
1920	433	403	164
1930	408	414	177

Van 1000 vrouwen waren bij de volkstelling van:

	Beneden 20 jaar.	20—50 jaar.	50 jaar en o.
1909	432	398	170
1920	416	410	175
1930	392	423	186

De groep van 20—50 jaar is dus nu sterker
dan haar basis. Dat belooft voor de toekomst niet
veel goeds.

Het is van belang om te weten hoe groot de
verschuivingen bij de verschillende „kerkelijke
gezindten" zijn. Met behulp van de volgende
tabellen, welke de verschillen geven tusschen
het aantal personen beneden twintig jaar en dat
van 20—50 jaar, zijn die verschuivingen heel ge-
makkelijk na te gaan.

Per 1000 mannen was het verschil tusschen
het aantal personen beneden 20 jaar en dat van
20—50 jaar:

Bij:	Volkst. 1909	Volkst. 1920	Volkst. 1930
Ned. Herv.	52	15	— 41
Chr. Geref.	151	87	56
Geref.	104	83	47
R.-Kath.	75	70	57
Onkerkel.	3	— 42	— 66
Alle inw.	57	30	— 6

Per 1000 vrouwen idem:

Bij:	Volkst. 1909	Volkst. 1920	Volkst. 1930
Ned. Herv.	17	— 19	— 125
Chr. Geref.	72	12	— 17
Geref.	51	21	— 14
R.-Kath.	56	46	27
Onkerkel.	159	77	— 10
Alle inw.	34	6	— 31

In 1909 was dus het aantal Ned. Herv. „mannen"
van 0—20 jaar in iedere groep van 1000,
52 grooter dan dat van 20—50 jaar; in 1920
slechts 17; in 1930 echter 41 kleiner. Het ver-
schil is negatief geworden. Het aantal Ned.
Herv. mannen van 20—50 jaar overtreft in
iedere groep van 1000, dat van 0—20 jaar met 41.

2) Alle tabellen zijn ontleend aan, of berekend naar de
gegevens in de publicatie van het „Centraal Bureau
voor Statistiek": „Volkstelling 1930", dl IX, blz. 61.

te sleepen interpretatie van een of meer woorden
uit een contract.¹⁾

Ik noem deze dingen niet om een ietwat politiek
gelint debatje te gaan openen over hetgeen de
economische geschiedenis van den laatsten tijd
ons heeft doen zien, doch wel om te doen ge-
voelen, dat zulke ervaringen oorzaak kunnen zijn
dat menigeen, of laat ik liever zeggen enkelen,
ook onder ons, soms het stuur verliezen. Maar de
bitterheid, die opkomt, wanneer ervaren moet
worden, dat men steeds minder op het eenvoudige
woord alkan en dat men zich steeds meer moet
hoeden voor allerlei juridische spitsvondigheden,
moet nooit zoo grooten inslag op ons denken
verkrigen, dat wij, onder ons, elkaar niet zouden
opwekken om het gegeven woord, in al zijn een-
voud, tot het uiterste na te leven. Een eerlijke,
zoo weinig mogelijk ingewikkeld gemaakte hou-
ding, zal niet anders dan zegenrijk kunnen werken
op ons kerkelijk- en verenigingsleven en daarmede
op het maatschappelijk verkeer.

's Gr., 24-12-'36.

A. S.

1) Het ziet er wel naar uit, dat dit „door-sleepen" inder-
daad mogelijk zal blijken. Want vóór de correctie van
deze drukproef is bekend geworden de uitspraak van den
rechter. Thans heeft het Gerechtshof, evenals de Recht-
bank, verklaard, dat de Rotterdamsche opvatting, in re-
chten, aanvaard behoort te worden. De laat het vonnis hier
verder onbesproken. Het is mogelijk, dat er nog een uit-
spraak van den Hoogen Raad zal worden uitgelokt. Maar
de nu gevallen beslissing van den rechter, die in de eerste
plaats op de geschreven woorden moet letten, en i.c. zelfs
op internationaal recht, en die we als zoodanig willen eer-
biedigen, kan niet wegnemen het gevoel van groot onbe-
hagen bij het Nederlandsche publiek, dat moet ervaren, dat
het niet alleen noodzakelijk blijkt om elk geschreven woord
op een goudschaaltje te wegen, maar ook, dat de totaal-
indruk, dien vrijwel iedereen heeft ontvangen van een be-
paalde prospectus-formule, niet garandeert, dat dienover-
eenkomstig zal worden geleefd, ook niet door de officiële
lichamen.